

PRACE NAUKOWE

Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu

RESEARCH PAPERS

of Wrocław University of Economics

315

Integracja i kryzysy na lokalnych i globalnych rynkach we współczesnym świecie

Tom 1

Redaktorzy naukowi

Jan Rymarczyk

Małgorzata Domiter

Wawrzyniec Michalczyk

Wydawnictwo Uniwersytetu Ekonomicznego we Wrocławiu
Wrocław 2013

Redakcja wydawnicza: Anna Grzybowska, Aleksandra Śliwka

Redakcja techniczna: Barbara Łopusiewicz

Korekta: K. Halina Kocur

Łamanie: Beata Mazur

Projekt okładki: Beata Dębska

Publikacja jest dostępna w Internecie na stronach:

www.ibuk.pl, www.ebscohost.com,

The Central and Eastern European Online Library www.ceeol.com,

a także w adnotowanej bibliografii zagadnień ekonomicznych BazEkon

http://kangur.uek.krakow.pl/bazy_ae/bazekon/nowy/index.php

Informacje o naborze artykułów i zasadach recenzowania znajdują się

na stronie internetowej Wydawnictwa

www.wydawnictwo.ue.wroc.pl

Kopiowanie i powielanie w jakiegokolwiek formie

wymaga pisemnej zgody Wydawcy

© Copyright by Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu

Wrocław 2013

ISSN 1899-3192

ISBN 978-83-7695-400-4 (tom 1)

ISBN 978-83-7695-327-4 (całość)

Wersja pierwotna: publikacja drukowana

Druk: Drukarnia TOTEM

Spis treści

Wstęp	11
Franciszek Adamczuk , Współpraca gospodarcza na pograniczu polsko-czeskim – aspekty przestrzenne i instytucjonalne.....	13
Marzena Adamczyk , Rola Rady Stabilności Finansowej w zapobieganiu kryzysom finansowym.....	24
Eric Ambukita , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne w województwie wielkopolskim	33
Anna Barwińska-Małajowicz , Absolwenci szkół wyższych w kontekście (nie)dostosowania oferty edukacyjnej do potrzeb pracodawców. Analiza porównawcza na przykładzie wybranych regionów w Polsce i Niemczech	43
Zbigniew Bentyn , Kryzys polityczny i jego logistyczne konsekwencje dla międzynarodowej sieci dostaw	54
Zbigniew Binek , Minimalizacja kosztów wprowadzenia euro w Polsce – doświadczenia krajów wchodzących do Unii Europejskiej w 2004 roku oraz rozwiązania własne	64
Joanna Bogolębska , Doświadczenia gospodarki światowej ze stanami globalnych nierównowag płatniczych w kontekście ich kryzysogenności.....	74
Jarosław Brach , Pozycja polskich międzynarodowych drogowych przewoźników ładunków na europejskim rynku drogowego międzynarodowego transportu towarowego – przyczyny sukcesu	85
Magdalena Broszkiewicz , Kreowanie wartości dla akcjonariuszy jako instrument rozwoju i kształtowania atrakcyjności inwestycyjnej współczesnych rynków kapitałowych.....	105
Dominika Brzęczek-Nester , Pozycja konkurencyjna polskiego przetwórstwa przemysłowego w kontekście wyników handlu zagranicznego w latach 2006-2011	115
Katarzyna Brzozowska , Wpływ kryzysu finansowego na otoczenie regulacyjne biznesu we Włoszech	125
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> jako instrument zarządzania płynnością finansową w transnarodowych korporacjach	135
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA jako alternatywna forma integracji gospodarczej. Z perspektywy krajów postkomunistycznych	144
Anna Chrzęściewska , Determinanty rozwoju bezpośrednich inwestycji zagranicznych w Indiach.....	157
Anna Czech , Kryzysy energetyczne we współczesnym świecie	167
Wioletta Czemieli-Grzybowska , Źródła finansowania małych i średnich przedsiębiorstw w Europie w warunkach kryzysu	175

Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Polityka antykryzysowa Federacji Rosyjskiej na obszarze Euroazjatyckiej Wspólnoty Gospodarczej	184
Małgorzata Czermińska , Swobody rynku wewnętrznego oraz wspólna polityka konkurencji Unii Europejskiej a konkurencyjność przedsiębiorstw...	195
Małgorzata Domiter , Znaczenie globalnych reguł prowadzenia wymiany handlowej ze szczególnym uwzględnieniem KNU dla krajów rozwijających się	208
Jerzy Dudziński , Uwagi o działalności inwestorów finansowych na rynkach towarowych.....	223
Bartosz Fortuński , Czy energetyka światowa integruje się z założeniami polityki energetycznej Unii Europejskiej?.....	234
Elżbieta Golemska , Nowe metody zarządzania logistyką międzynarodową w procesie umiędzynarodawiania polskich przedsiębiorstw	244
Eugeniusz Gostomski , Proces tworzenia unii bankowej w krajach Eurolandu	256
Małgorzata Grącik-Zajackowski , <i>Fair trade</i> : szansa czy zagrożenie dla rozwoju krajów Południa?	267
Tomasz Gutowski , Bezpośrednie inwestycje zagraniczne jako główny sposób inwestowania korporacji transnarodowych w Polsce	277
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , Od uniwersytetu średniowiecznego do uniwersytetu trzeciej generacji	287
Rafał Hryniewiecki , Dyplomacja energetyczna – pomiędzy teorią a praktyką	298
Małgorzata Janicka , Liberalizacja przepływów kapitałowych wobec ewolucji międzynarodowego systemu walutowego	308
Anna H. Jankowiak , Japoński model komunikacji biznesowej a otwarcie japońskiej gospodarki na globalizację	319
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Zmiany na lokalnych rynkach pracy województwa podkarpackiego w aspekcie przeobrażeń trójsektorowej struktury zatrudnienia	327
Dorota Jarema , Odpowiedź ASEM na światowy kryzys finansowy	337
Bohdan Jeliński , Fundamentalne konsekwencje kryzysu gospodarki globalnej	346
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , Kryzys finansowy 2008 – analiza percepcji kryzysu przez społeczeństwo europejskie	357
Barbara Klimas , Kryzys państwa opiekuńczego i trudności w ograniczaniu społecznych funkcji państwa	368
Artur Klimek , Napływ bezpośrednich inwestycji zagranicznych z krajów wschodzących do Polski	378
Karolina Klupś , Przepływy bezpośrednich inwestycji zagranicznych na Ukrainie oraz ukraińskich inwestycji zagranicznych w latach 2004-2013	388
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Wpływ kryzysu na aktywność międzynarodową przedsiębiorstw polskich	400
Agnieszka Konopelko , Polityka Unii Europejskiej wobec krajów regionu Kaukazu Południowego w kontekście globalnego kryzysu finansowego ..	410

Radosław Koszewski , Wykorzystanie zbiorów rozmytych w selekcji kandydatów do aliansu	421
Patrycja Krawczyk , Wpływ kryzysu rynków finansowych i bankowych w XXI wieku na ocenę ratingową wybranych państw	429
Anetta Kuna-Marszałek , Budowa powiązań nauki z biznesem – przegląd badań.....	439
Jarosław Kuśpit , Efekty ekonomiczne Europejskiej Polityki Sąsiedztwa Unii Europejskiej wobec państw Europy Wschodniej w okresie kryzysu gospodarczego	450
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Kraj pochodzenia produktu we współczesnej gospodarce.....	459
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innowacyjność a konkurencyjność międzynarodowa polskich przedsiębiorstw przemysłowych. Wyniki badań.....	469
Marek Maciejewski , Wiarygodność kredytowa państw w obliczu kryzysu finansów publicznych	480
Agnieszka Majka , Zróżnicowanie atrakcyjności inwestycyjnej powiatów województwa podkarpackiego.....	493
Dominika Malchar-Michalska , Międzynarodowy handel zbożem w krajach o niskim dochodzie i deficycie żywnościowym w obliczu światowego wzrostu cen żywności w latach 2006-2011	502
Arkadiusz Malkowski , Rola zarządzania strategicznego w budowaniu konkurencyjnego regionu transgranicznego na przykładzie Programu Operacyjnego Współpracy Transgranicznej Republika Czeska – Rzeczpospolita Polska 2007-2013	513
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Creating a competitive region on the example of Pomerania Euroregion	523
Witold Małachowski , Polityka antykryzysowa Niemiec a integracja europejska	533
Jakub Marszałek , Emisja obligacji zamiennych w warunkach światowego kryzysu finansowego	545
Grzegorz Mazur , Nowy kształt powszechnego systemu preferencji celnych Unii Europejskiej	555
Lidia Mesjasz , Doświadczenia historyczne w zakresie niewypłacalności państw – wnioski dla współczesnej polityki gospodarczej.....	566
Joanna Michalczyk , Główne przesłanki bezpieczeństwa żywnościowego Polski i próba jego pomiaru.....	577
Wawrzyniec Michalczyk , Znaczenie wymiany wewnątrzgałęziowej w polskim handlu zagranicznym towarami rolno-spożywczymi	592
Bartosz Michalski , Zaawansowanie technologiczne polskiego eksportu w pierwszej dekadzie XXI wieku	607

Tomasz Michałowski , Kryzys zadłużeniowy w strefie euro a trwałość relacji kursowej euro/frank CFA.....	619
Ewa Mińska-Struzik , Bariery rozwoju eksportu w polskich przedsiębiorstwach wysokiej techniki – wyniki badań własnych	630

Summaries

Franciszek Adameczuk , Economic cooperation in Polish-Czech border – spatial and institutional aspects.....	23
Marzena Adamczyk , The role of Financial Stability Board in preventing financial crises	32
Eric Ambukita , Foreign direct investment in Wielkopolska Voivodeship	42
Anna Barwińska-Małajowicz , High schools graduates in the context of (not) adjusting of educational offer to the employer expectations. Comparative analysis on the example of chosen regions in Poland and Germany	53
Zbigniew Bentyn , The political crisis and its logistic implications for international supply network	63
Zbigniew Binek , Minimizing the costs of introduction of euro in Poland – experience of countries entering the European Union in 2004 and own solutions.....	72
Joanna Bogolebska , The experience of global economy with global imbalances as a crisis-breeding element.....	84
Jarosław Brach , The position of Polish international road freight carriers on the European market of international road freight hauling – reasons behind the success	104
Magdalena Broszkiewicz , Creating value for shareholders as an instrument of growth and development of the investment attractiveness of modern capital markets.....	114
Dominika Brzęczek-Nester , Competitive position of Polish manufacturing in the context of foreign trade performance in the period 2006-2011	124
Katarzyna Brzozowska , The impact of financial crisis on the regulation environment in Italy	134
Katarzyna Bujan , <i>Cash pooling</i> as a tool for liquidity management in transnational corporations	143
Ignacy H. Chrzanowski , NAFTA as an alternative form of economic integration. From the perspective of the post-communist countries.....	156
Anna Chrzęściewska , Determinants of foreign direct investment development in India.....	166
Anna Czech , Energy crises in contemporary world.....	174
Wioletta Czemiel-Grzybowska , Sources of financing small and medium enterprises in Europe during the crisis	183
Katarzyna Czerewacz-Filipowicz , Anti-crisis policy of the Russian Federation in the area of the Eurasian Economic Community	194

Małgorzata Czermińska , Freedom of the internal market and the common EU competition policy and competitiveness of companies.....	207
Małgorzata Domiter , The importance of global trading rules with special regard to the Most Favoured Nation clause for developing countries.....	222
Jerzy Dudziński , Remarks on financial investors' engagement on commodity markets.....	233
Bartosz Fortuński , Is the global energy integrates with EU energy policy objectives?	243
Elżbieta Golemska , New methods of logistics management in the internationalization of Polish firms.....	255
Eugeniusz Gostomski , The process of creating the banking union in the eurozone	266
Małgorzata Grącik-Zajaczkowski , Fair trade: an opportunity or a threat for the development of the South?	276
Tomasz Gutowski , Foreign direct investments as the main way of transnational corporations' investments in Poland.....	286
Marcin Haberla, Sebastian Bobowski , From the medieval university to the university of the third generation.....	297
Rafał Hryniewiecki , Energy diplomacy – theoretical framework and practical applications	307
Małgorzata Janicka , The liberalization of capital flows in the presence of the evolution of the international monetary system.....	318
Anna H. Jankowiak , Japanese business communication model and the opening of the Japanese economy to the process of globalization	327
Dorota Jankowska, Agnieszka Majka , Changes on the local labor markets of the Podkarpackie Voivodeship in terms of the transformation of the three-sector structure of employment.....	336
Dorota Jarema , ASEM response to the global financial crisis	345
Bohdan Jeliński , Main consequences of global economy crisis	356
Ewa Klima, Magdalena Rosińska-Bukowska , The crisis of 2008 – analysis of European society's perception of the phenomenon.....	367
Barbara Klimas , Crisis of the welfare state and difficulties in limiting the social functions of the state.....	377
Artur Klimek , Inflows of foreign direct investment from emerging economies to Poland.....	387
Karolina Klupś , Foreign direct investment in Ukraine and the Ukrainian foreign investment flows in the years 2004-2013	399
Agnieszka Kłysik-Uryszek , Impact of economic crisis on Polish outward FDI	409
Agnieszka Konopelko , The European Union policy towards the countries of the South Caucasus region in the context of the global financial crisis.....	420
Radosław Koszewski , The use of fuzzy sets in the selection of candidates to an alliance	428

Patrycja Krawczyk , Impact of the crisis on financial and banking markets in the 21 st century on the rating of selected countries.....	438
Anetta Kuna-Marszałek , Building cooperation between science and business – literature review	449
Jarosław Kuśpit , Economic effects of the European Neighborhood Policy of the European Union towards the countries of Eastern Europe during the economic crisis	458
Aleksandra Kuźmińska-Haberla , Country of origin of a product in the modern economy	468
Małgorzata Stefania Lewandowska, Tomasz Gołębiowski , Innovativeness and international competitiveness of Polish industry. Research outcomes	479
Marek Maciejewski , The reliability of the states in the face of public finance crisis	492
Agnieszka Majka , Diversification of investment attractiveness of counties in the Podkarpackie Voivodeship.....	501
Dominika Malchar-Michalska , International cereal trade in Low-Income Food-Deficit Countries in the context of the world food price surge 2006-2011 ..	512
Arkadiusz Malkowski , Strategic management in building the competitive region on the example of Cross-border Co-operation Operational Programme of the Republic of Poland and the Czech Republic 2007-2013....	522
Arkadiusz Malkowski, Agnieszka Malkowska , Budowa konkurencyjnego regionu na przykładzie Euroregionu Pomerania.....	532
Witold Malachowski , Anti-crisis policy of Germany and European integration	544
Jakub Marszałek , Convertible bonds issuance in the time of world financial crisis	554
Grzegorz Mazur , A new shape of the Generalised System of Preferences of the European Union	565
Lidia Mesjasz , State insolvency – historical experience and lessons for current economic policy.....	576
Joanna Michalczyk , Main determinants of Poland’s food security and an attempt of its measuring	591
Wawrzyniec Michalczyk , The importance of intra-industry exchange in Polish foreign trade in agri-food products	606
Bartosz Michalski , Technological advancement of Polish exports in the first decade of the 21 st century	618
Tomasz Michałowski , Debt crisis in the eurozone and the sustainability of the euro/CFA franc rate.....	629
Ewa Mińska-Struzik , Barriers for exporting activities in Polish high-tech enterprises – own study results	640

Bohdan Jeliński

Uniwersytet Gdański

FUNDAMENTALNE KONSEKWENCJE KRYZYSU GOSPODARKI GLOBALNEJ

Streszczenie: Współczesny kryzys gospodarczy, który rozpoczął się na rynku nieruchomości w USA w 2007 roku, okazał się jednym z najgłębszych, jakie dotknęły gospodarkę światową, a obiektywny charakter procesu globalizacji został zakwestionowany. Naruszona została globalna równowaga rozwoju gospodarki światowej, co rodzi pytanie o przyszłe kierunki i mechanizmy jej rozwoju. Celem artykułu jest identyfikacja fundamentalnych podstaw i konsekwencji obecnego kryzysu gospodarki globalnej, aby na tym tle zarysować realne kierunki jej przyszłego rozwoju.

Słowa kluczowe: globalizacja, gospodarka światowa, kryzys gospodarczy, rozwój zrównoważony.

1. Wstęp

Obecny kryzys gospodarki światowej, zwany kontrowersyjnie kryzysem globalizacji, nie ma cech kolejnego i typowego cyklu koniunkturalnego, lecz jest głębokim kryzysem strukturalnym. Próby ożywienia gospodarki za pomocą „klasycznych” instrumentów antykryzysowych pogłębiają tylko najbardziej dotkliwe konsekwencje dotychczasowego rozwoju. Świat od dawna nie doświadczył tak głębokiego przełomu cywilizacyjnego, w sensie zarówno ekonomicznym, jak i politycznym oraz społeczno-kulturowym równocześnie. Naruszone zostały globalne struktury i globalna równowaga. To właśnie globalnie naruszona równowaga rozwoju wymusza zmianę sposobu „myślenia o” i „podejścia do” przyszłości rozwoju gospodarki światowej. Oznacza to konieczność podjęcia poszukiwania intelektualnych narzędzi niezbędnych do rozwiązania tego, co J.M. Keynes nazwał politycznym problemem gatunku ludzkiego: „jak połączyć ze sobą trzy obszary – efektywność gospodarczą, sprawiedliwość społeczną i wolność jednostki”¹.

¹ S. Nasar, *Wielkie poszukiwania. Historia ekonomicznego geniuszu*, M.T. Biznes Sp. z o.o., Warszawa 2012, s. 13.

2. Dynamika przeobrażeń globalnych

Określenie konsekwencji przeobrażeń globalnych wymaga konstruktywnej refleksji nad kierunkami przeszłych i przyszłych zmian w gospodarce światowej. Aby je zrozumieć, należy rozwój gospodarczy traktować jako nieustający proces, w którym przeszłość ożywa w teraźniejszości jako budulec przyszłości. Zasadę tę należy uzupełnić o kompleksowość podejścia, oznaczającą konieczność uwzględnienia:

- właściwej perspektywy ekonomiczno-politycznej,
- uwarunkowań społeczno-kulturowych,
- podejścia behawioralnego, biorącego pod uwagę motywy socjalno-psychologiczne.

Podejście behawioralne zwraca uwagę na potencjał intelektualny, kulturę wewnętrzną, wiarygodność, odpowiedzialność, zaufanie i inne wartości świadczące o jakościowych aspektach predyspozycji rozwojowych danego kraju². Uwarunkowania społeczno-kulturowe zwracają uwagę na znaczenie relacji między jednostką a społeczeństwem oraz na skutki homogenizacji stylów życia ludzi i ich wzorców kulturowych. Dominująca dotychczas perspektywa ekonomiczno-polityczna opisuje mechanizmy funkcjonowania gospodarki światowej oraz wzajemny wpływ podmiotów kształtujących procesy rynkowe, koncentrując uwagę na ich ujęciu ilościowym. Powyższe ujęcie pozwala też dostrzec istotnie nowe elementy wspólne opisu rozwoju gospodarczego.

Skoncentrowanie się tylko na pierwszej z trzech grup czynników sprzyja marginalizacji lub wręcz pomijaniu ważnych zagadnień związanych z: podziałem wypracowanego dochodu, eksploatacją ograniczonych zasobów naturalnych, ochroną środowiska, działaniami podejmowanymi przez państwo w celu korygowania funkcjonowania rynku i jego instytucji czy z warunkami trwałego zrównoważonego rozwoju³. Takie ograniczenie percepcji powoduje zbytne rozgraniczenie kwestii globalizacji i problemów globalnych. Powoduje to koncentrację bieżącej uwagi na globalizacji i upraszczające traktowanie obecnego kryzysu gospodarczego jako kryzysu globalizacji⁴.

Nie ma zgodności odnośnie do początków procesów globalizacyjnych. Tendencje globalizacyjne w gospodarce światowej obserwowane są od wieków⁵. Perspek-

² Zob. D. Kahneman, P. Slovic, A. Tversky, *Judgment under uncertainty. Heuristics and biases*, Cambridge University Press, Cambridge 1982, s. 3-23.

³ Zob. *1492 skutki globalizacji*, „Forum” 2013, nr 10 (za „Le Nouvel Observateur”).

⁴ Zob. *Globalizacja – mechanizmy i wyzwania*, red. B. Liberska, PWE, Warszawa 2002.

⁵ T.L. Friedman proces rozwoju globalizacji podzielił na trzy wielkie epoki. Pierwsza to okres wyprawy Kolumba, który w 1492 roku odkrył Amerykę, do początku XIX wieku – inspirowały ją państwa. Epoka druga to okres od początku XIX wieku do końca XX wieku, której siłą napędową były rewolucja techniczno-technologiczna i koncerny transnarodowe. Epoka trzecia datuje się od początków XXI wieku, a główną siłą i podmiotem sprawczym zachodzących procesów będzie jednostka ludzka. Zob. T.L. Friedman, *Świat jest płaski. Krótka historia XXI wieku*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2009.

tywicznie istotne walory poznawcze ma podział rozwoju globalizacji od połowy XIX wieku na trzy fale:

- pierwszą, od 1870 roku do roku 1913,
- drugą, od 1950 do 1973 roku,
- trzecią, od 1973 roku do pierwszych lat XXI wieku i początków obecnego kryzysu gospodarczego⁶.

Pierwszą falę cechuje masowa implementacja osiągnięć postępu naukowo-technicznego zapoczątkowana w drugiej połowie XIX wieku. Spowodowała ona szybki jakościowy i ilościowy wzrost wydajności produkcji przemysłowej i rolniczej, po raz pierwszy w historii wyprzedzający wzrost liczby ludności. Poszczególne państwa zaczęły odchodzić od stosowania instrumentów protekcyjnych w handlu, gdyż leżało to w interesie producentów, szukających szerszych możliwości zbytu dla swoich produktów, wynikających z rosnącego zapotrzebowania państw na surowce, oraz w interesie ich konkurencyjności na rynku światowym. Generowało to wtórny popyt konsumpcyjny i inwestycyjny także w innych krajach, powodując wzrost dochodów szerokich grup społecznych. W ten sposób globalizacja pierwszej fali była procesem spontanicznym, powstającym z inicjatywy oddolnej, a intensyfikacja międzynarodowej wymiany handlowej nie stanowiła warunku rozwoju gospodarczego państw, tylko go potwierdzała⁷. Ta fala rozwoju globalizacji ma istotne wartości poznawcze dla analizy współczesnego kryzysu gospodarczego. Przede wszystkim pozwoliła określić główne czynniki, dzięki którym kraje Europy Zachodniej i Stany Zjednoczone osiągnęły wysoki i trwały poziom rozwoju gospodarczego, a w konsekwencji dominującą pozycję polityczno-gospodarczą w świecie. Były to przede wszystkim czynniki ekonomiczno-techniczne, a następnie społeczno-kulturowe i polityczno-instytucjonalne. Fala ta ujawniła zmienną intensywność ich rozwoju oraz wzrost znaczenia typowych dla globalizacji symptomów, takich jak wzrost handlu międzynarodowego, rosnąca współzależność ekonomiczna państw, rosnąca migracja ludności i upodabnianie się wzorców kulturowych, ale także rysującą się dywersyfikację poziomu rozwoju poszczególnych państw. Kraje Europy Zachodniej i Stany Zjednoczone osiągnęły zdecydowanie wyższy poziom dobrobytu społecznego i indywidualnego, stając się w istocie trudnym wzorem do naśladowania dla państw i regionów świata słabiej rozwiniętych.

Dwie wojny światowe zostały przedzielone okresem dwudziestu lat, w którym miał miejsce najgłębszy z dotychczasowych, wielki kryzys gospodarczy w gospodarce światowej lat 1929-1933. Głębokim sprzecznościom politycznym towarzyszył wówczas zastój gospodarczy – był to okres nieistotny dla procesów globalizacyjnych, które w najlepszym razie zostały wstrzymane⁸. Ogół doświadczeń ekonomicz-

⁶ Zob. P. Collier, D. Dollar, *Globalization, growth and poverty. Building an inclusive world economy*, Oxford University Press and World Bank, Washington 2002.

⁷ G. Ziewiec, *Trzy fale globalizacji. Rozwój, nadzieje i rozczarowania*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-IR, Warszawa 2012, s. 187.

⁸ Zob. praca zbiorowa *Zarys historii Europy – XX wiek*, red. J. Jackson, Świat Książki, Warszawa 2004, s. 76-156.

no-społecznych i politycznych okresu międzywojennego spowodował, że w okresie drugiej fali za kluczowy czynnik, inicjujący przyszły rozwój społeczno-gospodarczy poszczególnych państw i warunkujący proces wyrównywania się poziomu życia w skali światowej, uznano intensyfikację międzynarodowej wymiany handlowej. Miała ją wspierać liberalizacja wielostronnej wymiany handlowej, co łącznie stanowiło niezbędny warunek uchronienia świata przed następnym konfliktem zbrojnym. W tym celu powołano do życia szereg instytucji międzynarodowych mających koordynować realizację tej niekontrowersyjnej politycznie i społecznie idei. Zakładano, że poszczególne kraje będą z sobą współpracować na forum międzynarodowym, przestrzegając ustalonych wspólnie reguł postępowania, przyczyniając się do odbudowy gospodarki światowej i wyrównywania się poziomu życia ludzi w poszczególnych krajach oraz utrzymania światowego pokoju. Rosnące znaczenie wspomnianych już organizacji międzynarodowych w kształtowaniu i nadzorowaniu rozwoju gospodarki światowej stanowi cechę charakterystyczną tej fali globalizacji, która była sterowana odgórnie. W entuzjazmie odbudowy gospodarki światowej i tworzenia warunków trwałego pokoju na świecie nie dostrzeżono wówczas, że w formowaniu się drugiej fali globalizacji opartej na działaniu organizacji międzynarodowych dostrzec można było: „szereg inicjatyw sponsorowanych, kierowanych lub w znacznym stopniu penetrowanych przez Amerykanów”⁹, a handel międzynarodowy stał się dziedziną: „w której globalizacja w epoce powojennej kojarzyła się zawsze z amerykańską”¹⁰. Niemniej jednak w okresie drugiej fali globalizacji wszystkie regiony świata osiągnęły najwyższe w dziejach świata tempo wzrostu produktu krajowego brutto (PKB), a w przypadku państw azjatyckich i afrykańskich nawet kilkakrotnie wyższe niż w latach 1870-1913. Podobne rezultaty odnotowano w zakresie intensyfikacji handlu światowego. Jednakże, wbrew oczekiwaniom twórców powojennego ładu światowego, osiągnięcia te, uzyskane w warunkach aktywnej koordynacji przez międzynarodowe organizacje gospodarcze, nie prowadziły do zmniejszania się dysproporcji dochodowych między mieszkańcami krajów najwyżej i najniżej rozwiniętych gospodarczo, a wręcz do wyraźnej polaryzacji w tym zakresie. Polityka przypisująca główną rolę państwu w sterowaniu rozwojem własnego kraju oraz stanowiąca podstawę wielostronnej współpracy krajów w ramach międzynarodowych organizacji gospodarczych i politycznych okazała się z punktu widzenia globalizacji nieskuteczna. W obliczu tych problemów dotychczas stosowane instrumenty polityki gospodarczej okazały się niewłaściwe. Historyczne doświadczenia, że rynek nie powinien być jedynym regulatorem rozwoju gospodarczo-społecznego, odeszły w zapomnienie. Gospodarkę światową opanowała doktryna neoliberalna, oparta na nieograniczonej wierze w samoregulację procesów rynkowych, co oznaczało początek trzeciej fali współczesnej globalizacji. Dążenie do uwolnienia rynku od regulacji państwowych następowało równoległe, podobnie jak w dru-

⁹ R.R. Ludwikowski, *Handel międzynarodowy*, C.H. Beck, Warszawa 2009, s. 9.

¹⁰ Tamże, s. 14.

giej połowie XIX wieku, z przełomowymi odkryciami w nauce i technice – zwanymi rewolucją informatyczno-telekomunikacyjną. Umożliwiła ona szybkie rozprzestrzenianie się innowacji oraz rosnącą możliwość przemieszczania się towarów i usług, a szczególnie kapitału. W rezultacie gwałtownie spadały szeroko rozumiane koszty transakcyjne współpracy gospodarczej z zagranicą, a jej zakres gwałtownie rósł. Nastąpiła społeczna kompresja czasu i przestrzeni, a usprawnienia w komunikacji i łączności w znacznym stopniu ograniczyły hamującą rolę granic polityczno-ekonomicznych w rozwoju relacji między krajami. Stworzyło to nowe możliwości organizacji i zarządzania procesami produkcji oraz poszerzyło możliwości kooperacji i specjalizacji międzynarodowej. W konsekwencji powstała i nabrała kluczowego znaczenia nowa grupa podmiotów gospodarczych – korporacje transnarodowe¹¹. Polityka gospodarcza preferująca mechanizm samoregulacji rynku i negująca celowość wpływu państwa na jej kształt rozstrzygnęła o dynamice i ostatecznych skutkach trzeciej fali globalizacji. Była ona koncepcyjnie całkowicie różna od poprzedniej, a dla krajów rozwijających się oraz tych, które dokonywały transformacji systemowej, proponowała uniwersalny program pomocy, zwany konsensusem waszyngtońskim, który najczęściej nie prowadził do poprawy sytuacji gospodarczo-społecznej danego państwa, lecz do jej pogorszenia. Utrwalał też podział świata na bogatą i uprzemysłowioną Północ oraz ciągle biedne i rolnicze Południe. Tak więc kluczowe znaczenie MFW i Banku Światowego, które to instytucje są zdominowane przez przedstawicieli państw najbogatszych, dla rozwoju gospodarki światowej trzeciej fali globalizacji spowodowało, że zwie się ją sterowaną globalizacją. Cechy szczególne tej fali globalizacji to:

- około dwukrotnie szybszy niż wzrost produkcji wzrost światowych obrotów handlowych, które stały się głównym kołem zamachowym wzrostu światowej gospodarki,
- jeszcze bardziej dynamiczny i niekontrolowany wzrost międzynarodowych przepływów kapitału finansowego, w tym szczególnie o charakterze spekulacyjnym,
- bardzo szybkie rozprzestrzenianie się nowych technik, produkcji i dystrybucji oraz komunikacji, a także transfer tych osiągnięć techniczno-technologicznych z krajów rozwiniętych gospodarczo do rozwijających się,
- nasilenie się międzynarodowej migracji siły roboczej, przy malejących możliwościach kontroli czy też koordynacji tego procesu,
- transformacja polityczno-ekonomiczna krajów Europy Środkowo-Wschodniej,
- jakościowe przemiany w międzynarodowych stosunkach politycznych i społeczno-kulturowych.

Wśród tych w zasadzie pozytywnych cech można było też dostrzec zbieżność polityki i działań MFW i Banku Światowego z finansowymi interesami firm pocho-

¹¹ Zob. A. Zorska, *Korporacje transnarodowe. Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, PWE, Warszawa 2007.

dzących z głównych krajów rozwiniętych gospodarczo, przede wszystkim z USA¹². Głównym beneficjentem ortodoksyjnie liberalnej polityki gospodarczej stał się sektor finansowy, który pozbawiony nadzoru, oderwał się od realnej sfery gospodarki. Banki, zamiast tradycyjnie pełnić funkcję bezpiecznego przemieszczania nadwyżek gospodarstw domowych do przedsiębiorstw, skoncentrowały się na alokacji środków inwestorów wyłącznie ze sfery finansowej gospodarki oraz na kreacji pieniądza wirtualnego¹³. W ostatecznym rezultacie w połowie 2007 roku gwałtownie ujawnił się kryzys na amerykańskim rynku nieruchomości, który bardzo szybko przekształcił się w światowy kryzys gospodarczy. Kryzys ten podważył też tezę o autonomicznym charakterze procesu globalizacji gospodarki, wskazując na charakter strukturalny kryzysu, tj. na naruszenie globalnej równowagi rozwoju światowej gospodarki.

3. Kryzys idei

Rozwój wydarzeń kryzysowych w gospodarkach większości krajów rozwiniętych gospodarczo po 2007 roku nie pozostał bez wpływu na percepcję ogólnie uznawanych w ostatnich dziesięcioleciach koncepcji polityki gospodarczej, a także teoretycznych podstaw tej polityki. W sferze realnej gospodarki światowej coraz bardziej widoczna stała się tendencja spadku tempa wzrostu produktu krajowego brutto, inwestycji, wzrostu liczby bezrobotnych oraz kryzys idei rozwoju europejskiej integracji. Postawiło to pod znakiem zapytania wartości poznawcze i praktyczną użyteczność, określanych dotychczas przez neoliberalnych ekonomistów jako bezalternatywne, koncepcji polityki monetaryzmu, ekonomii podażowej oraz efektywności rynków finansowych. W warunkach nakładania się długofalowych gospodarczych i finansowych skutków kryzysu światowego oraz wyraźnie widocznych i pogłębiających się dysfunkcji i nieładu w gospodarce światowej, kluczowe stało się pytanie o intelektualnie nowe koncepcje, pozwalające na rozwiązanie tych problemów. Przy wyraźnym braku oryginalnie nowych idei ekonomicznych obserwuje się powrót do znanych z przeszłości nauk J.M. Keynesa¹⁴ i pozytywnie zweryfikowanej w praktyce koncepcji społecznej gospodarki rynkowej L. Erharda¹⁵ jako intelektualnych podstaw polityki gospodarczej przyszłości.

Szukając rozwiązań problemów naruszonej globalnej równowagi gospodarki światowej, powraca się do zlekceważonych wartości poznawczych koncepcji globalnie naruszonej równowagi Lestera Thurowa, który przed dwudziestu laty sygnalizował, że coś wydaje się wstrząsać podstawami kapitalizmu¹⁶. Wskazywał on obrazowo na pięć płyt tektonicznych zakłócających równowagę rozwoju i powodu-

¹² Zob. J. Stiglitz, *Freefall – jazda bez trzymanki. Ameryka, wolne rynki i tonięcie gospodarki światowej*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.

¹³ Zob. S. Miklaszewicz, K. Sum, A. Waszkiewicz, *Alienacja rynków finansowych a perspektywy gospodarki światowej*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2013, s. 11-31.

¹⁴ Zob. R. Skidelsky, *Keynes. Powrót mistrza*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012.

¹⁵ Zob. L. Erhard, *Dobrobyt dla wszystkich*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.

¹⁶ Zob. L. Thurow, *Przyszłość kapitalizmu*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999.

jących rozmaite zaburzenia i dysfunkcje. Pierwsza z nich to upadek komunizmu jako przeciwwagi dla kapitalizmu, w efekcie czego stworzyła się podstawa do bezkrytycznej wiary w jedynie słuszną doktrynę neoliberalizmu. Druga z płyt tektonicznych to wypieranie cywilizacji przemysłowej przez model cywilizacji usług. Trzecia z płyt to problemy demograficzne polegające na starzeniu się i spadku liczby ludności w krajach rozwiniętych gospodarczo i gwałtownym przyroście ludności w krajach rozwijających się oraz rosnącej i trudno kontrolowalnej migracji ludzi powodowanej przesłankami ekonomicznymi. Czwarta siła tektoniczna to wynikające z globalizacji problemy rosnącej złożoności i nieprzejrzystości powiązań gospodarczych, mających w coraz szerszym zakresie charakter międzynarodowy. Piąta „płyta tektoniczna” to stopniowa utrata przez USA pozycji ekonomicznego i politycznego hegemonu światowego bez wyraźnie widocznego i realnego następcy¹⁷. Globalizacja ujawniła obecnie występowanie także szóstej płyty tektonicznej, zwanej finansjalizacją (także finansyzacją), powodującej nadmierny rozwój sektora finansowego praktycznie pozbawionego kontroli i coraz bardziej oderwanego od gospodarki realnej oraz rodzącego obawy, iż spekulacja weźmie górę nad przedsiębiorczością. W podobnych okolicznościach ujawniła się siódma płyta tektoniczna, polegająca na gwałtownym wzroście zakresu i dostępności informacji wraz z narastającym problemem ich racjonalnego wykorzystania i przetwarzania. Siły kreatywne ludzi tracone są w rosnącym zakresie na proste technicznie prace niezbędne do przebrnięcia przez ogrom informacji i ich selekcję ze szkodą dla konstruktywnej refleksji. W efekcie zasoby informacji są większe od zasobów wiedzy, a zasoby wiedzy od indywidualnej mądrości pojedynczego człowieka.

Powyższe ujęcie trafnie oddaje istotę problemu, przed którym stanęła gospodarka światowa. Płyty tektoniczne symbolizują trwałe punkty odniesienia, które jednak bardzo wolno i systematycznie usiłują się przemieszczać, tworząc co pewien czas bardzo silne naprężenia stanu równowagi. Lekceważone, prowadzą do kryzysu strukturalnego, który na początku XXI wieku przejawiał się na następujących trzech głównych płaszczyznach:

- świat okazał się instytucjonalnie nieprzygotowany do koordynacji polityki gospodarczej utrwalającej pomyślną koniunkturę, a tym bardziej w czasach kryzysu, powodując kryzys idei gospodarki globalnej,
- pogłębił się zakres nierówności i wykluczenia społecznego w formie ograniczenia dostępu grup ludności o niskich dochodach do usług publicznych, szczególnie w zakresie zdrowia i edukacji, przy równoczesnym obniżeniu ich społecznej jakości,
- w sferze ideowo-kulturowej pojawiły się fundamentalne pytania o cele i sens rozwoju realnej działalności gospodarczej, o istotę i zakres społecznego rozwoju, a najogólniej o przyszłość globalizacji i całej cywilizacji.

¹⁷ Zob. Z. Brzeziński, *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2013.

Współczesny kryzys to w istocie kryzys idei i ideologii oraz wyznawanego przez społeczeństwo systemu wartości. Aby poprawnie zdiagnozować obecny stan gospodarki światowej, należy łącznie uwzględnić perspektywę ekonomiczną, społeczno-socjologiczną, polityczną i kulturową. W ten sposób dostrzec można różnorodność wzajemnie powiązanych ze sobą zmian, tworzących proces, który cechuje:

- chaos polegający na ciągłym obcowaniu z czymś niezamierzonym i wymykającym się spod kontroli, w efekcie czego: „w swym najgłębszym znaczeniu pojęcie globalizacji przekazuje nieokreślony, kapryśny i autonomiczny charakter świata i jego spraw, brak centrum, brak pulpitu operatora, zespołu dyrektorów, biura zarządu”¹⁸,
- nasilenie inicjatyw w zakresie regionalnych procesów integracyjnych,
- przekonanie o szkodliwości interwencjonizmu państwowego, ale i zawodności zdolności rynku do efektywnej samoregulacji,
- ograniczony i lokalny charakter narodowej polityki i mechanizmów społecznej kontroli,
- dominacja właścicieli i dysponentów kapitału w relacjach z władzą państwową, co w ostatecznej konsekwencji odbywa się kosztem dobrobytu społecznego i jakości życia jednostki,
- odchodzenie od idei państwa opiekuńczego, co systematycznie ogranicza poczucie solidarności społecznej jako podstawy współczesnej demokracji i tworzy nową hierarchię społeczną kształtowaną przez rynek,
- nasilające się postawy indywidualizacji przejawiające się w braku poczucia przynależności i wzajemnych zobowiązań,
- wykształcenie się nowej podstawy rozwarstwienia społecznego opartej na zdolności do konsumpcji i mobilności, co silnie związane jest z zamożnością,
- poczucie, że przypadkowość i w coraz mniejszym stopniu od nas zależne problemy są trwałymi elementami codzienności ekonomiczno-społecznej, a przewidywalność działania dająca ludziom i przedsiębiorstwom komfort bezpieczeństwa odeszły w zapomnienie¹⁹.

W świetle powyższego, współczesny kryzys gospodarczy będący konsekwencją globalnie naruszonej równowagi rozwoju gospodarki, jest wyzwaniem intelektualno-etycznym dla społeczności światowej. Narastająca świadomość powtarzalności podobnych w istocie problemów rozwoju gospodarki światowej staje się źródłem szoku przeszłości, który podobnie jak Tofflerowski „szok przyszłości”, oznacza „głębką dezorientację i bezzadność gospodarki i społeczeństwa”²⁰. Powodowane to jest nie tyle zbyt szybkim czy przedwczesnym nadejściem przyszłości, ile zbyt późną refleksją i odchodzeniem od błędów popełnianych w przeszłości.

¹⁸ Z. Bauman, *Globalizacja. I co z tego wynika*, PWE, Warszawa 2000, s. 72.

¹⁹ Szczególnie wnikliwie i interdyscyplinarnie zachodzące współcześnie problemy rozwoju gospodarki światowej naświetlają ostatnie prace Zygmunta Baumana, a szczególnie *Płynna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006.

²⁰ Zob. A. Toffler, *Szok przyszłości*, PIW, Warszawa 1974.

4. Zarys nowego ładu

Przyszłość gospodarki światowej to trwałe przywrócenie strukturalnie naruszonej równowagi jej rozwoju. Istotę takiego rozwoju stanowi jego wewnętrznie zrównoważona koncepcja ładu, w sposób kompleksowy ujmująca problem długotrwałej zdolności współczesnej gospodarki do rozwoju, przy spełnieniu kryterium międzypokoleniowej sprawiedliwości i nieograniczania możliwości w tym zakresie przyszłych pokoleń. Ład to taka organizacja systemu społecznego, dzięki której możliwe jest harmonijne funkcjonowanie jego elementów w taki sposób, aby system jako całość mógł skutecznie realizować swoją funkcję celu oraz wykonywać zadanie, do którego jest powołany²¹. W takim ujęciu globalna równowaga i globalizacja nie są zjawiskami przeciwstawnymi, a krytyka przemian globalizacyjnych nie tyle wyraża dążenia do zahamowania międzynarodowej współpracy gospodarczej, ile unaocznia negatywne skutki uboczne zachodzących zmian. Skutkiem tego unaocznienia powinna być zbiorowa i skoordynowana mobilizacja na rzecz przeciwdziałania im w celu wypracowania wizji przyszłego ładu globalnego oraz skuteczniejszych instrumentów sterowania rozwojem w warunkach globalizacji.

Wizja przyszłego ładu globalnego zawsze motywowała uczestników życia społeczno-gospodarczego do działania i umacniała przekonanie o celowości współpracy oraz wyznaczała jej główne cele. Perspektywa lepszej przyszłości nie tylko poprzedzała przejście do kolejnych fal globalizacji, lecz osłabiała też dotkliwość negatywnych skutków poprzednich fal. Niezależnie od czasu i kreatorów nowej perspektywy rozwoju, skłaniała społeczeństwo do traktowania poprzednich problemów jako przejściowe i niegroźne oraz możliwe do przezwyciężenia w realnej przyszłości. Ludzie mają bardzo silną skłonność, by z wiedzy brać to, co potwierdza ideę, w którą wierzą. Wynika to ze starej tezy Keynesa o potędze idei, większej od potęgi oczywistych faktów, a nawet interesów²². Świat, który tworzymy, zależy w istocie od naszych wyobrażeń o świecie.

Globalizacja to proces dynamiczny i nieodwracalny, funkcjonujący bez przerwy, przynoszący nie tylko ujemne, ale i pozytywne rezultaty. Perspektywicznie należy spojrzeć na globalizację przez pryzmat salda tych rezultatów. Jeśli jest ono dodatnie i sprzyja rozwojowi zrównoważonemu ekonomicznie, społecznie i ekologicznie, to warto wspierać ten proces i wykorzystywać do kształtowania pomyślnej przyszłości. Bezdyskusyjnie globalizacja przyczynia się do wzrostu dynamiki gospodarczej, głównie poprzez:

- korzyści z rozwoju międzynarodowej wymiany handlowej poprzez spadek kosztów jednostkowych wskutek wydłużenia serii produkcji o wielkość popytu zagranicznego,

²¹ W. Sztumski, *Idea zrównoważonego rozwoju a możliwości jej urzeczywistnienia*, „Problemy Ekorozwoju” 2006, nr 2, s. 74.

²² *Jabłka nie zawsze spadają*, „Polityka” 2012, nr 13, s. 43 (wywiad J. Żakowskiego z R. Skidelskim).

- relatywnie bardziej efektywną alokację kapitału ludzkiego i finansowego, w porównaniu z gospodarką zamkniętą,
- podnoszenie jakości kwalifikacji pracowników zaangażowanych w międzynarodową wymianę handlową.

Przyszłość to permanentna ewolucja globalizacji w kierunku oparcia jej na nowych zasadach współlistnienia w czasie i przestrzeni trzech fenomenów współczesności: globalizacji, państwa i demokracji, które jakoby pozostają między sobą w nieprzezwycięzalnych sprzecznościach²³. W ujęciu mikroekonomicznym zasady te powinny pozwalać działać na własną korzyść z motywu zysku, wpływając przy okazji na rzecz wspólnego rozwoju i dbałości o dobro publiczne. Finalnie oznacza to dążenie do osiągnięcia w ramach globalizacji – systemowej zdolności do koordynowania polityki gospodarczej w skali światowej. W konsekwencji spowoduje to przemieszczenie znaczącego i rosnącego zakresu decyzji na szczebel ponadnarodowy. Oznacza to, że decydenci muszą przestać czuć się politykami wyłącznie narodowymi, a stawać się coraz bardziej politykami myślącymi w kategoriach wspólnego interesu gospodarczego postrzeganego w skali globalnej. Przewyciężenie bieżących problemów i pogłębianie procesu regionalnej integracji to jedna z głównych szans na stały postęp globalizacji, na długookresowy i dynamiczny oraz w miarę zrównoważony rozwój społeczno-gospodarczy²⁴.

Dalszy postęp procesu globalizacji i trwały zrównoważony rozwój wymagają instytucjonalnej koordynacji i regulacji. Jest to konieczne, ponieważ wyłoniła się współzależna gospodarka globalna, ale nie powstał jeszcze podmiot międzynarodowy zdolny wypracować i wdrażać mechanizm koordynacji, a docelowo sterować światową polityką gospodarczą. Perspektywa pomyślnej przyszłości wiedzie poprzez gospodarczą rywalizację, a nie poprzez konflikty militarne. Trwający kryzys gospodarczy słusznie zwie się kryzysem idei i przywództwa. Zatem pomyślna przyszłość to sensowna i twórcza współpraca międzynarodowa, nasycona w większym stopniu rywalizacją idei i racji, problematyką społeczną, tolerancją wzajemną i akceptacją wielokulturowości. Przyszłością trwałego i zrównoważonego rozwoju gospodarki światowej jest kontynuacja globalizacji.

Literatura

1492 skutki globalizacji, „Forum” 2013, nr 10 (za „Le Nouvel Observateur”).

Bauman Z., *Globalizacja. I co z tego wynika*, PWE, Warszawa 2000.

Bauman Z., *Płynna nowoczesność*, Wydawnictwo Literackie, Kraków 2006.

Brzeziński Z., *Strategiczna wizja. Ameryka a kryzys globalnej potęgi*, Wydawnictwa Literackie, Kraków 2013.

²³ Zob. W. Szymański, *Niepewność i niestabilność gospodarcza. Gwałtowny wzrost i co dalej?*, Difin, Warszawa 2011.

²⁴ Zob. G. Kołodko, *Dokąd zmierza świat?*, Prószyński i Ska, Warszawa 2013, s. 124.

- Collier P., Dollar D., *Globalization, growth and poverty. Building an inclusive world economy*, Oxford University Press and World Bank, Washington 2002.
- Erhard L., *Dobrobyt dla wszystkich*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2011.
- Friedman T.L., *Świat jest płaski. Krótka historia XXI wieku*, Dom Wydawniczy REBIS, Poznań 2009.
- Globalizacja – mechanizmy i wyzwania*, red. B. Liberska, PWE, Warszawa 2002.
- Jabłka nie zawsze spadają*, „Polityka” 2012, nr 13 (wywiad J. Żakowskiego z R. Skidelskim).
- Kohnerman D., Slovic P., Tversky A., *Judgment under uncertainty. Heuristics and biases*, Cambridge University Press, Cambridge 1982.
- Kołodko G., *Dokąd zmierza świat?*, Prószyński i Ska, Warszawa 2013.
- Ludwikowski R.R., *Handel międzynarodowy*, C.H. Beck, Warszawa 2009.
- Miklaszewicz S., Sum K., Waszkiewicz A., *Alienacja rynków finansowych a perspektywy gospodarki światowej*, Oficyna Wydawnicza Szkoły Głównej Handlowej, Warszawa 2013.
- Nasar S., *Wielkie poszukiwania. Historia ekonomicznego geniuszu*, M.T. Biznes Sp. z o.o., Warszawa 2012.
- Skidelsky R., *Keynes. Powrót mistrza*, Wydawnictwo Krytyki Politycznej, Warszawa 2012.
- Stiglitz J., *Freefall – jazda bez trzymanki. Ameryka, wolne rynki i tonięcie gospodarki światowej*, Polskie Towarzystwo Ekonomiczne, Warszawa 2010.
- Sztumski W., *Idea zrównoważonego rozwoju a możliwości jej urzeczywistnienia*, „Problemy Ekorozwoju” 2006, nr 2.
- Szymański W., *Niepewność i niestabilność gospodarcza. Gwałtowny wzrost i co dalej?*, Difin, Warszawa 2011.
- Thurow L., *Przyszłość kapitalizmu*, Wydawnictwo Dolnośląskie, Wrocław 1999.
- Toffler A., *Szok przyszłości*, PIW, Warszawa 1974.
- Zarys historii Europy – XX wiek*, red. J. Jackson, Świat Książki, Warszawa 2004.
- Ziewiec G., *Trzy fale globalizacji. Rozwój, nadzieje i rozczarowania*, Oficyna Wydawnicza ASPRA-IR, Warszawa 2012.
- Zorska A., *Korporacje transnarodowe, Przemiany, oddziaływania, wyzwania*, PWE, Warszawa 2007.

MAIN CONSEQUENCES OF GLOBAL ECONOMY CRISIS

Summary: The current economic crisis, which started in the real estate market in the U.S. in 2007, has proved to be one of the deepest that affected the global economy. As a result the objectivity of the process of globalization has been challenged. The global equilibrium of the world economy has been breached. This raises questions about future directions and mechanisms for its development. Hence the purpose of this article is to identify the fundamental causes and impacts of the current global economic crisis. Based on this background likely directions for the future development of the global economy are drawn.

Keywords: globalization, world economy, economic crisis, sustainable growth.